

# Актуальні питання навчання

УДК 372.881.1

І.М. Криленко<sup>1</sup>, О.А. Макогон<sup>1</sup>, С.А. Новік<sup>2</sup>

<sup>1</sup> Національний технічний університет «ХПІ», ФВП, Харків,

<sup>2</sup> Національний технічний університет «ХПІ», Харків

## ВИКОРИСТАННЯ ГУМАНІТАРНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ ІДЕОЛОГІЧНОЇ РОБОТИ У НЕМОВНИХ ВИШАХ

*Вивчення іноземної мови займає особливе місце в системі ідеологічної підготовки оскільки завдання навчання мови як засобу спілкування нерозривно зливаються із задачами вивчення суспільного і культурного життя людства. У статті розглядаються основні напрями розвитку та шляхи вдосконалення використання гуманітарного потенціалу іноземної мови для вирішення проблем ідеологічної роботи у немовних вишах.*

**Ключові слова:** гуманітарний потенціал іноземної мови, ідеологічна робота, немовні виші, система духовних цінностей.

Інтелект плюс характер – ось  
цілі справжньої освіти.  
Мартін Лютер Кінг

### Вступ

**Постановка проблеми.** Сьогодні, коли терміни «гібридна війна», «інформаційна війна» перестали різати слух навіть пересічній людині, проблеми ідеологічної роботи в системі освіти стають особливо актуальними.

Завдання сьогоdnішнього виша – не тільки підготувати фахівця, а й виховати особистість, яка володіє системою високих духовних цінностей, почуттям патріотизму і національної гідності.

Щодо освітньої галузі, то цей інститут є і буде ідеологічним апаратом держави, так чи інакше залежним від уряду чи інших домінуючих структур. Крім своєї основної функції освітні інститути виконують і ряд похідних функцій, таких як виховна, регулятивна, а також компенсаторна.

Отже, освіта є найбільш потужним і природним інструментом упровадження національної ідеології в суспільство.

Було б некоректним нав'язувати освіті функцію механічної трансляції інформації. Саме тому формування національної ідеологічної доктрини – першочергове завдання гуманітарних наук на сучасному етапі.

Таким чином, вивчення іноземної мови займає особливе місце в системі ідеологічної підготовки оскільки завдання навчання мови як засобу спілкування нерозривно зливаються із завданнями

вивчення суспільного і культурного життя людства.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Освіта, особливо гуманітарна, апріорно є ідеологізованою. А плодом так званої деідеологізації освіти є лише підміна національної ідеології іншими ідейними установками – суб'єктивними поглядами авторів курсів, викладачів, інших зацікавлених груп [1].

Скасування цензури, прийняте суспільством з таким натхненням, індукувало бездуховність самого суспільства, де зі сфери інтересів високі теми витіснені побутовими – тобто наявна замкнутість суспільства на споживанні матеріальних цінностей, небажання думати, нездатність аналізувати.

За нормального (стійкого) стану суспільства межу між освітою та ідеологією провести вкрай важко і їх злитість є умовою існування освітньої галузі як найважливішого механізму відтворення всієї суспільної системи.

Соціальний ідеал завжди містить у собі певні моменти реальної картини майбутнього, тобто того, що реально буде, бажаємо ми того чи не бажаємо, реалізовано.

Найадекватніше ж відображення цієї картини можливе саме на основі есенціального підходу. Політико-ідеологічні тенденції в розвитку інституту освіти були наявні в усі часи, а ідеологічний складовий надавали особливого значення.

Однак методики ефективного впливу на свідомість учнів не завжди витримували перевірку часом. Радянська освіта через свою заполітизована-

ність швидко вивела ідеологічну роботу «у режим насичення».

В ситуації кризи або краху суспільної системи злука освіти та ідеології може стати смертним вироком першій [2].

**Мета статті** – визначення основних напрямів розвитку та шляхів удосконалення використання гуманітарного потенціалу іноземної мови для вирішення проблем ідеологічної роботи в немовних вищах.

### Виклад основного матеріалу дослідження

Незважаючи на єдність, освіта не є ідеологією, а ідеологія не є освітою. До ідеології можна віднести сукупність думок, суджень, ідей, які в конкретному людському суспільстві є важливими та загально визначеними для усвідомлення людиною себе як члена даного суспільства.

Під освітою будемо розуміти всі способи, методи та механізми, які дозволяють конкретній людині здійснювати над собою роботу із самовдосконалення та саморозвитку. Цей саморозвиток може відбуватися у поєднанні з ідеологією і, як результат, матиме соціальну успішність суб'єкта освіти. Але цей процес може відбуватися і поза або навіть усупереч ідеології як наслідок відпрацювання власної персональної ідеології. І в тому і в іншому випадку освіта здатна досягати найвищої якості [2].

Визначення взаємозв'язків ідеології та освіти сьогодні є одним з актуальних завдань, вирішення якого тільки й дозволить розглядати галузь освіти як предмет формування фахівця-патріота своєї країни. Виклики сучасності призначають найвищий пріоритет під час підготовки випускників вищів тим компетенціям, які дозволяють вийти за межі вузькопрофільної підготовки. Одним з основних завдань освіти є розвиток морально й ідеологічно зрілої особистості учня [3].

Інакше будь-яка реформа, модернізація та ін. щодо освіти будуть мати дуже небажані наслідки. Освіта не загине і навіть не стане гірше (щодо сьогоденного її пригніченого та занедбаного стану), але назавжди втрапить можливість формування людей, здатних створювати нову ідеологію [2].

У зв'язку з цим духовне виховання учнів набуває особливої важливості. На думку авторів, прищеплення духовних цінностей та ідеалів – це своєрідний фундамент, на якому можливо вибудувати важливі сьогодні та частково втрачені почуття патріотизму та національної гідності, повагу до духовної спадщини людства, нетерпимість до пошлості та бездуховності. Адже, по суті, патріотизм, національна гідність та ін. категорії – поняття зі сфери нематеріального.

Відповідно, не можна виховати високі ідеали учнів, розкриваючи навчальний матеріал на приземлених, побутових темах.

Традиційно предмет вишу був укладений як матеріал, поданий у наукових фактах і знаннях. Сам же набір предметів, їх послідовність і набір предметних тем і знань, контролювався з точки зору ідеології. Результат цього контролю відбивався в затверджених програмах і стандартах освіти.

Раніше будь-який викладач інтуїтивно та безпомилково розумів співвідношення ідеологічного і освітнього у своєму предметі. Але після краху в провадженні ідеології ця інтуїтивна здібність розрізнати зникла, оскільки порівнювати стало ні з чим, а пам'ять про минуле стала піддаватися блисквичній та повній корупції та фальсифікації. Люди через самозахист перш за все викреслили свою роль у справі забезпечення ідеології, яку самовіддано грали в минулому (а так звані борці з ідеологією грали цю роль ще повніше і більш охоче, ніж інші). І тим самим повністю втратили розуміння місця ідеологічного в житті суспільства.

Результат не забарився себе чекати. Виникла величезна кількість інваріантів освітніх програм і навіть стандартів, що були пов'язані не з якимось особливим нереалізованим у минулому педагогічним потенціалом, а з різноманіттям індивідуальних смаків. Кожен педагог зміг самостійно здійснювати ідеологічну роботу, проводячи дизайн планів і програм таким чином, щоб найбільш повно відобразити цю свою ідеологію у своїх учнях.

У цій метушні власне освітня робота відійшла на задній план навіть у кращих педагогів. Студенти перестали вчитися, багато і вмільо читати, розуміючи читання як загальнонавчальну навичку, перестали виконувати самостійні роботи самостійно, ставити свої власні освітні завдання на підвищення успішності, масово брати участь у різних олімпіадах і змаганнях, тощо. Та й самі ці освітні інструменти (наприклад, олімпіади) редукувалися до кланових, майже сектантських.

Сучасні підручники та створені на їх основі курси, на жаль, часто нагадують банальну приховану рекламу. Багато підручників іноземної мови наповнені всього лише добре оформленим матеріалом з яскравими ілюстраціями, картинками, схемами та картами, що дають учневі глянцево-голлівудське уявлення про західний спосіб життя. До того ж вони являють собою інтерпретацію іноземних підручників без власного методичного підходу.

Духовний потенціал пропонованого для вивчення матеріалу також часто залишає бажати кращого через обмеженість примітивно-побутовою тематикою. Такий стан речей однозначно не сприяє

вихованню інтелектуально і морально розвинених особистостей.

За браком нових науково-методичних підходів до удосконалення даного напрямку ідеологічної роботи. Тобто, перед викладачем актуалізується завдання максимального використання гуманітарного потенціалу іноземної мови. А для технічних і військових вишів це завдання набуває особливого змісту.

Крім того, в студентському віці людина відчуває потребу цілісного оцінювання життя і фіксування свого ідейного пафосу, значною частиною якого є позитивна національна ідеологія. За умови, коли така ідеологія чітко не вбачається, молода людина опиняється в стані соціальної фрустрації, яка згодом здатна викликати соціальний песимізм і деструкцію.

Однак, ідеологічне наповнення освіти вишу ні в якому разі не повинно мати доктринальний характер. Потрібно прагнути не впровадження системи поглядів, а трансляції пафосу національної гідності, не замовчування досягнень «інонаціональних, іншокультурних, іноідеологічних» моделей (що було принципом радянської ідеологічної боротьби), а твердження особливостей національного цивілізаційного ладу в справжньому драматизмі зіткнення ідей і концепцій. Повнота картини світу – це принцип сучасної гуманітарної науки [1].

В арсеналі фахівців відповідного профілю є широкий спектр ефективних засобів доставлення необхідної інформації до кінцевого користувача, яким є в даному випадку учень [4]. У растрі висвітлення проблем ідеологічної роботи у виші, доцільним може бути використання так званих «трансферів» – тем, вивчення яких у прикладному аспекті буде як привабливим і зрозумілим для учнів, так і посприє їх духовному розвитку. І саме предмети гуманітарного циклу мають той потенціал, який дозволить максимально ефективно донести інформацію виховної якості до учнів. Чим вправніше використання гуманітарного потенціалу інформації, запропонованої учням для опрацювання, тим вище будуть результати з цілеспрямованого формування якостей, притаманних інтелектуально і морально розвиненій особистості.

Найбільш ефективним на погляд автора є впровадження у викладання іноземної мови історичних матеріалів (як аналітичних, так і описових, ілюстративних). Наповнення історичним контентом занять з іноземної мови затребуване сьогодні на новому рівні та в нових умовах.

Саме на таких матеріалах можливим є духовний розвиток особистості, ненав'язливе формування в учнів терпимості, патріотизму і громадянськості.

Сьогодні викладачеві іноземної мови для впровадження виховного компоненту необхідно розуміння історії не лише як виклад історичних подій і фактів, а набагато ширше – як історію філософських вчень, культури, мистецтва, освіти, релігії і в кінець кінцем розвиток духовності.

У практиці викладання склався підхід, за якого іноземна мова традиційно розглядається як засіб залучення до культури та історії країни мови, що вивчається.

Так, національний гуманітарний потенціал залишається невикористаним.

Реалізація національного компоненту змісту навчання іноземних мов як важливої складової гармонійного духовного розвитку учня забезпечує підвищення іншомовної комунікативної компетенції, сприяє загальнокультурному розвитку учнів, створює додаткові можливості у вирішенні освітніх, виховних і розвиваючих завдань у навчанні іноземних мов.

Використання матеріалів національної історії забезпечує змістовну основу і створює ситуативність спілкування, а також сприяє формуванню мотивації навчальної діяльності та соціокультурної компетенції учня.

В умовах модернізації освіти, коли як одне з основних завдань висувається забезпечення прогресивності її розвитку, одним з головних ресурсів такого розвитку стає педагог, здатний бути суб'єктом змін в освіті та працювати в умовах змін. Сьогодні радикально змінюється статус педагога, його освітні функції, відповідно змінюються вимоги до його професійної компетентності, до рівня його професіоналізму [5].

Дуже потужним інформаційним ресурсом, який можна використовувати як для отримання освітньої інформації гуманітарного характеру, так і з виховною метою для вироблення у молодого покоління духовних і культурних цінностей, сьогодні є Інтернет.

Ідея використання Інтернет-ресурсів не є новою, але в умовах сьогоднішніх реалій та актуалізації виховних завдань освітнього процесу має ряд принципових особливостей.

Перш за все, зауважимо, що інформація, яка знаходиться в надрах Всесвітньої павутини, дидактично не структурована, а її джерела не завжди достовірні. Крім того, інформація подається на різному рівні – від суворо наукового до побутового, майданного. У той же час, користувач має доступ до такої інформації самостійно, без координації та контролю з боку фахівців (ідеологів).

Перша проблема під час роботи в мережі Інтернет пов'язана з чітким розумінням того факту, що Інтернет не може замінити собою викладача.

При використанні інформаційних ресурсів мережі з тієї чи теми, проблеми, слід не тільки ознайомитися з контентом, що само собою зрозуміло, але, що дуже важливо, чітко сформулювати цілі і задачі використання учнями цієї інформації, способи їх самостійної навчальної діяльності з цією інформацією. Необхідно, іншими словами, дидактично структурувати всю самостійну діяльність учнів відповідно до поставлених цілей і задач, спрогнозувати можливі результати їх діяльності (індивідуальної або колективної) [6].

Для ефективного і грамотного використання ресурсів Всесвітньої павутини викладачеві слід уміти самому і прищепити учням навички розділяти інформацію:

за смисловим навантаженням на довідково-описову (Wikipedia, банки рефератів) і візуально-графічну (малюнки, схеми, фотографії);

за форматом – на відео (фільми іноземною мовою з субтитрами та без, окремо субтитри);

аудіо (пісні, аудіокниги, лінгафонні курси) і фотографії (схеми, таблиці, ілюстрації того чи іншого розділення).

У необхідний мінімум технічних компетенцій слід включити вміння правильно формулювати запит; знання форматів файлів і їх асоціативність з прикладними програмами.

## Висновки

Становлення сучасної прогресивної ідеології вимагає поєднання аналізу формуючого впливу вивчення іноземної мови з сучасним баченням соціуму.

На сьогоднішній день перед викладачем вищої школи актуалізується завдання максимального використання гуманітарного потенціалу іноземної

мови для виховання учня як особистості, яка володіє високою системою духовних цінностей, почуттям патріотизму і національної гідності.

Прищеплення учням духовних цінностей та ідеалів – це фундамент, на якому можливо вибудувати важливі сьогодні та частково втрачені почуття патріотизму та національної гідності, повагу до духовної спадщини людства, нетерпимість до пошлості та бездуховності.

## Список літератури

1. Добренев В.И. *Идеология и образование: мат-ли круглого стола «Философия политики: государственная идеология и высшее образование»* // Русский журнал. 28 июня 2007 г. Электронный ресурс. Режим доступа: [http://studopedia.net/11\\_16241\\_образование-i-ideologiya.html](http://studopedia.net/11_16241_образование-i-ideologiya.html).

2. Карпов П. В. *Образование и идеология* // Fox Журнал: Русский вклад: Электронный ресурс. Режим доступа <http://fox.ivlim.ru/showarticle.asp?id=1715>.

3. Бондарчук Е.И. *Основы педагогики и психологии: курс лекций* / Е.И. Бондарчук, Л.И. Бондарчук. – К.: МАУП, 2002. – 168 с.

4. *Технологии изменения сознания в деструктивных культах* / Т. Лири, М. Стюарт и др.; под ред. И. Митрофановой; перевод с англ. – «Janusbooks», СПб.: «Экслибрис», 2002. – 224 с.

5. Курманаева Д.К. *Региональный компонент как средство поликультурного развития личности / Общество, культура, личность. Актуальные проблемы социально-гуманитарного знания* / Д.К. Курманаева // Мат-лы междунар. научно-пр. конф. 5 – 6 февраля 2011 года. – Пенза – Витебск: Научно-издательский центр «Социосфера», 2011. – 155 с.

6. Полат Е.С. *Интернет на уроках ИЯ* / Е.С. Полат // ИЯШ, 2001. – № 3. – С. 5.

Надійшла до редколегії 16.12.2015

**Рецензент:** д-р техн. наук, проф. К.В. Коритченко, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», ФВІП, Харків.

## ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ГУМАНИТАРНОГО ПОТЕНЦИАЛА ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА ДЛЯ РЕШЕНИЯ ПРОБЛЕМ ИДЕОЛОГИЧЕСКОЙ РАБОТЫ В НЕЯЗЫКОВЫХ ВУЗАХ

И.М. Крыленко, Е.А. Макогон, С.А. Новик

*Изучение иностранного языка занимает особое место в системе идеологической подготовки, поскольку задача изучения языка как средства общения неразрывно сливаются с задачами изучения общественной и культурной жизни человечества. В статье рассматриваются основные направления развития и пути совершенствования использования гуманитарного потенциала иностранного языка для решения проблем идеологической работы в неязыковых вузах.*

**Ключевые слова:** гуманитарный потенциал иностранного языка, идеологическая работа, неязыковые вузы, система духовных ценностей.

## POTENTIAL USE OF HUMANITARIAN FOREIGN LANGUAGE TO SOLVE THE PROBLEMS OF IDEOLOGICAL WORK IN THE NON-LANGUAGE UNIVERSITIES

I.M. Krylenko, O.A. Makogon, S.A. Novik

*Learning a foreign language has a special place in the ideological preparation, since the task of language learning as a means of communication are inextricably merged with the task of studying the social and cultural life of humanity. The article examines the main directions of development and ways of improving the humanitarian potential use of a foreign language to meet the challenges of ideological work in the non-language universities.*

**Keywords:** ideological work, humanitarian potential of foreign languages, higher non-verbal system of spiritual values.